

LES NOUVEAUX PRÉDATEURS

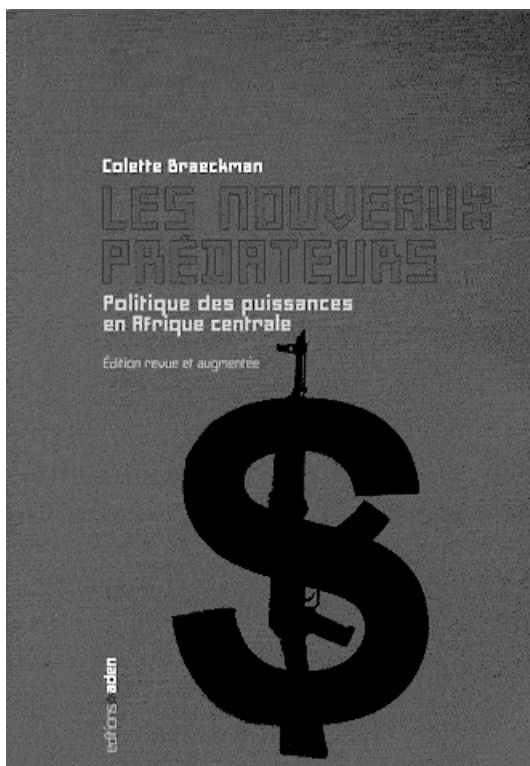
POLITIQUE DES PUISSANCES EN AFRIQUE CENTRALE

KÉSZÍTETTE: BENKES MIHÁLY

A kötet szerzője a belga francia nyelvű „Le Soir” napilap nagytekintélyű szakírója, a közép-afrikai történesek tudósítója és krónikása, aki évtizedek óta figyelemmel kíséri a régióban zajló szakadatlan konfliktusosságot, a kiújuló háborúk kiváltó okait és következményeit. E művét azonos címmel – *Az új rablók - Hatalmi politika Közép-Afrikában* – először 2003-ban jelentette meg a Fayard kiadónál, amikor észlelte, hogy a nyugati hatalmak által évtizedekig támogatott és megtúrt mobutista diktatúra bukása ellenére nem következett be kedvező változás a térségben. Bőséges, helyszínen szerzett tapasztalatai alapján konstataálta, hogy Kongó/Zaire és a vele szomszédos államok a dekolonizáció nyomán nem voltak képesek az oktrojált jogi-politikai függetlenség periódusában konszolidált modernizációs útra térni. Következétesen elemzi és gazdagon argumentálja a külső szereplők – az egykori kolonialista hatalmak, a hidegháború korszakában konfrontálódó nyugati és keleti tömb ágenseinek és a régió afrikai rezsimeinek – bomlasztó tevékenységét és felelősségét.

A posztbipoláris világviszonyokra való átmenet első évtizedeiben a gyorsuló „gazdasági mondializmus” környezete nemhogy fékezte volna, hanem fokozta a geostratégiai jelentőségű régió belső és külső feszültségeit. Kongó esetében 1960 óta elemi deficitek halmozódtak fel az életviszonyok és a gazdaság minden területén. A szerző mindezek alapján arra a kétségtelenül zszornalista modorban feltett kérdésre keresi a választ és a megoldást, hogy „eljön-e az idő, amikor Kongó túljut gazdagságának átkos következményein”, azaz elérheti-e, hogy függetlenségét kiteljesítse, rendelkezessen geológiai skandalumként ismert bányakincsei felett, illetve békés, fejlődő útra térhessen Közép-Afrika domináns vezető hatalmaként.

Colette Braeckman a lehető legszélesebb körben tárta fel a témába vágó tudományos munkákat, s ezen túl sikerült a nehezen követhető kaotikus viszonyokról kritikai áttekintést adnia. A térséget érintő információáradatból, a szövevényes aktuálpolitikai történesekéből koherens, dinamikus művet alkotott. Ügyes, mondhatjuk zseniális szerkesztési megoldással párhuzamos és retrospektív interpretációk révén eleveníti meg egyfelől az egymást követő kongói rezsimek tevékenységét

Colette Braeckman

Les nouveaux prédateurs

Politique des puissances en Afrique centrale.

Éd. Aden, Bruxelles 2009, pp. 304

és a régió-közi viszonyokat. Drámai képet kapunk a folytonos válság legfőbb okairól, így a nyugati aktorok céljáról – főként hogy biztosítsák a stratégiai nyersanyagokhoz való hozzáférést, s hogy megakadályozzák a régió államait abban, hogy a Nyugattól függetlenedő zóna jöhessen létre –, továbbá a szomszédos új államok expanziós és etnikai töltetű fegyveres cselekményeiről. A szerző következetesen alkalmazza a perszonalizáció módszerét is, mindenekelőtt úgy, hogy Kongó esetében az első felelős miniszterelnök – *Patrice Lumumba* – felfogásával és víziójával szembesíti az őt követő *J.-D. Mobutu*, majd a mobutizmust megdöntő *L-D. Kabila* és végül a paradox módon helyére lépő fia, *J. Kabila* által folytatott politikákat. A szerző érthetővé teszi, miként történhetett meg, hogy mind a külhatalmak, mind a kongói vezetők mindvégig a volt belga gyarmatállam egységének fenntartásában váltak érdekeltté. (Lásd a kötet első részének – Kongó, új határ – fejezeteit, 21-183. o.).

A lumumbizmus az unitarista és a teljes értékű független központosított új államszervezést foglalta magába. A Lumumba-gyilkossággal (1961. jan. 17.) mára már kétségtelenül bizonyítottan a

nyugati hatalmak sietve vetettek véget ennek a kurzusnak (lásd a kötet 2. és 3. fejezetét, 43-87. o.) A bestiális gyilkosság sugalmazásában és végrehajtásában Belgium, az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország prominens vezetői voltak érdekeltek, mellettük több afrikai szereplő, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezete is érintett volt.

Kongó egységét a politikai-jogi dekolonizációt követően az egymást követő destabilizáló és stabilizáló beavatkozások, technikák játéka révén valósították meg. A hidegháború korszakában a hosszúra nyúlott Mobutu-rezsimet (1965—1997) előbb szorosabb belga, majd USA befolyás alatt tartották, a posztbipoláris átmenet idején pedig a veterán lumumbista lázadó L-D. Kabilának nyújtottak támogatást a hatalom átvételéhez, aki az autocentrikus fejlesztés programját hirdette meg (1997. július—szeptember). Kabila tágabban Kongó vezető szerepének biztosítását tartotta feladatának Közép-Afrika gazdasági és társadalmi fejlesztésében, szinte pontról pontra visszaidézve Lumumba gondolatait és vízióját. A szerző bőségesen taglalja az erre adott belső és külső reflexiókat. (L. Un projet de développement autocentré, 77-87. o.) A program a külföldi vállalkozások újratárgyalását, új szerződéses viszony létesítését, szociális piacgazdaság alapvetését célozta, mellyel szemben a külső hatalmak a „building blocks” teória jegyében a – berlini Kongó-konferencia (1985) óta gyakorolt – „nyitott kapuk” rendjének folytatását készítették elő, mintegy kárpótlásul – fizetségül – a Mobutu diktatúra felszámolásához nyújtott háborús, diplomáciai-politikai támogatásért. A szerző ennek örvén részletezi a felszabadító harcokban számottevő szerepet vállaló keleti határszéli felkelő erők és a szomszédos államok kompenzációs területi és gazdasági követeléseit. L.-D. Kabila 2001. január 16-i meggyilkoltatásával újra megeremtették a külhatalmi állami és magánszereplők korlátlan működését a régióban. Magát a politikai gyilkosságot az elnök testőrei hajtották végre, korábbi öt sikertelen összeesküvés után.

A 2009-es kiadás előszavában a szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy a fekete-afrikai degradációs folyamatok megfékezésének sem a belső, sem a külső viszonyok nem kínáltak fel elégséges alapokat. E diszkrét stílusban jelzi Colette Braeckman, hogy az „új rablóknak” titulált szereplők a vizsgált régióban viselt magatartása és aknamunkája szükségszerűen az erőszakos összetűzéseknek és háborúskodásoknak kedvezett. Tényszerűen bizonyítja, hogy napjainkban is a konfliktusosság fenntartása biztosítja számukra az egyoldalú haszonszerzést.

A szerző ismételten kitér arra, hogy a régió óriási kiterjedésű állama változatlanul eredendő „betegségének” áldozata, minthogy továbbra sem jött létre működőképes államiság. A mobutista éra idején a nepotizmus akadályozta a szükséges modernizációt és az ország egyenetlen eloszlású természeti adottságaiból, valamint multietnikus viszonyaiból eredő szakadatlan erőszakosság mérséklését. A mobutista diktatúra összeomlásakor a térség államközi kapcsolataiban közvetlenül Kongó/Zaire, Ruanda, Uganda, érintőlegesen Zimbabwe, Mozambik, Angola és Dél-Afrika egymásközi érintkezési viszonyaiban sem következett be lényegi változás. A régióközi viszonyokról is imponálóan részletező összehasonlító politikatörténeti ismereteket közöl a szerző. (L. a kötet második részének vonatkozó fejezeteit, 187-337. o.).

Hatásos fejezetekben tárja elénk azt a mély ellentmondást, amely a „humanitárius szerencsétlenség” (187-222.o.) és Kongó kivételes bányakincseinek kiaknázása és azok alig kontrollált elsajátítása kapcsán keletkezett vagyonosodás között létezik (223-249.o.). Hiteles, leleplező, az ENSZ vonatkozó 3. számú jelentésével összhangban levő leírását kapjuk a külföldi ágensekkel üzletelő helyi politikai és katonai elit, hadurak által kiépített „rabló hálózatok” működésének, nyomásgyakorlásának. A helyi korrump közvetítő elit csoportok a külföldi, külhatalmi „új rablók” körébe integrálódnak, egyben gerjesztői és haszonélvezői a folytonos erőszakcselekményeknek, a fegyveres összetűzések fenntartásának a térségben.

Közép-Afrikát azonban a szerző nem sorolja a terrorizmustól fertőzött térségek közé, mint amilyen Szomália, Afganisztán, Kolumbia és más kockázatos helyek, mert e régió rendkívüli méretei és bányakincseinek gazdagsága a „szabad harcosok” széles körének ideális „Vadnyugatot” kínál, ahol a pénzhamisítás hosszú évtizedekre nyúlik vissza és a hatalom machetékkal és fegyverekkel szerezhető meg. Colette Braeckman álláspontja szerint a „rablók” a háborúból és az időleges pacifikációból egyaránt hasznot húznak.

E rész több élvezetes alfejezetében ad betekintést a diplomáciai eseménytörténetbe. Nyomon követi a *Sun City*ben folytatott Kongó-közi dialógus (Accord global et inclusif, 2003. április 1.), a Pretória és a Kongói Demokratikus Köztársaság közötti, valamint az Ugandával, Ruandával, Burundival kötött egyezmények, az ENSZ ONUC-misszió, a NATO, valamint egyes helyi ONG-k szerepét a „katonai összeomlás” periódusában. A közép-afrikai és különösen kongói kaotikus körülmények közt rejtélyes úton, tíz nappal L-D. Kabila megölése után, éppen a katonai visszavonulás (retrait) kezdetén került a kongói hatalom csúcsára Joseph Kabila (2001. jan. 26.).

A szerző vizsgálta a fiatal J. Kabila hatalomra kerülésének titkát. Az elnöki hatalom elnyerése előtti napokban a nyugati fővárosokban barátian, megkülönböztetett

„Közép-Afrikát azonban a szerző nem sorolja a terrorizmustól fertőzött térségek közé, mint amilyen Szomália, Afganisztán, Kolumbia és más kockázatos helyek, mert e régió rendkívüli méretei és bányakincseinek gazdagsága a „szabad harcosok” széles körének ideális „Vadnyugatot” kínál, ahol a pénzhamisítás hosszú évtizedekre nyúlik vissza és a hatalom machetékkal és fegyverekkel szerezhető meg. Colette Braeckman álláspontja szerint a „rablók” a háborúból és az időleges pacifikációból egyaránt hasznot húznak”

bizalommal fogadott eladdig „ismeretlen fiatalember” néhai apjával ellentétben a külföldi legitimáció elnyerését elkerülhetetlennek tartotta. Felismerte, hogy a nemzetközi közösség a térség további destabilizálódása ellenében lépett fel, az úgynevezett *Első afrikai világháború* (1996 ősze—2001) befejezésére törekedett (L. D. Kabila likvidálása is ennek első akciója volt).

J. Kabila előtt újra csak Kongó egységének megőrzése állt feladatként, amihez a külhatalmak támogatásukat megelőlegezték, sőt elősegítették, de amelyhez valamennyi belső és Afrika-közi ellenségével a feltétlen kiegyezés meghirdetését és kockázatos politikáját kellett vállalnia. A szerző hűen ábrázolja a béketeremtésre elkötelezett vezető figuráját, nem mulasztva el a kétségtelenül tudatosan végrehajtott hatalmi, belső biztonsági, végsősoron állami reorganizációs célzatú intézkedéseit (technokrata kormány alakítása, a populizmus széleskörű alkalmazása, gazdasági liberalizmus meghirdetése, az ellenérdekeltségű és sértett ellenfelek integrálása a konszolidációs folyamatba, szoros együttműködés az ENSZ-misszóval (Mission des Nations unies au Congo/MONUC), az enyhülés meghirdetése a kontinens egészének érdekében).

A kötet a 2009-es kiadás utószavával zárul (375-383. o.). J. Kabila hatalomra kerülése és a 2006. évi választások közötti idő eseményeinek tömör felsorolása Kongó és a régió realitásait állítja előtérbe. Közép-Afrikában nemhogy leküzdötték volna „betegségét”, hanem ha alacsonyabb intenzitással is, de folytatódtak a „barátnak” deklarált államok közötti súrlódások, a belső etnikai töltetű akciók. Az új államfő pedig nem érte el, hogy a biztonsági körzet vezető ereje lehessen. Kongón továbbra is „átok” ült, nem a növekedés szinonimájaként könyvelhető el a régió napjainkban.

Az afrikanisztika hazai művelői a kötettel ismét olyan forráshoz juthatnak, amely a közép-afrikai válságok, háborúk, mindennapi szenvedések sokféle motivumát tartalmazza. Egyaránt lesújtó következtetésre ingerli a tudományos kutatót és az Afrika-barát civil érdeklődőt is, miután Colette Braeckman – minden elkötelezettsége dacára – egyáltalán nem hagy kétséget afelől, hogy a valóságos szabadságra, valóságos fejlődésre való fordulat továbbra is várat magára mind Kongóban, mind a régióban. Szembetűnő, hogy Kongó/Zaire egységét és felemelkedését sem a túlhajtott monarchikus diktatúra, sem a forradalmi radikalizmus, sem pedig utoljára a kompromisszumos nacionalista-populista kurzus útján nem sikerült elérni, miként intézményesült, békés, biztonságos, prosperáló államiséget és javak feletti önrendelkezésre kész viszonyokat sem. ☀

Nyomdai partnerünk:

7622 Pécs, Légszeszgyár u. 28. tel./fax: 72/532-414